

Narcís-Jordi ARAGÓ; Sebastià BOSOM; Margarida CASACUBERTA;
 Xavier CORTADELLAS; Narcís FIGUERAS; Jordi MASCARELLA;
 Jordi PLA; Mariàngela VILALLONGA; Xavier XARGAY,
Atles literari de les terres de Girona. Segles XIX i XX.
 (Narcís-Jordi Aragó i Mariàngela Vilallonga, editors; Jordi S. Carrera,
 Pere Duran, Jordi Gallego, Josep M. Pararols, Miquel Parés
 i Josep Segur, fotògrafs), *Girona: Diputació de Girona, 2003,*
2 vols., 1.206 p., 100 €

La integració de territori i literatura ha estat un peça bàsica en la construcció de les literatures nacionals. Es tractava de fer que cada tros de territori tingués el seu escriptor que literaturitzés l'especificitat local perquè aquesta era la manera d'integrar la diferència en un conjunt cultural únic, representat per la llengua i la literatura. La diferència, doncs, era convertida, per obra i gràcia de la simbolització literària, en material d'unificació política.

L'Estat Espanyol, en la seva voluntat de convertir-se en nació «única», també va intentar de fer-ho (què són, sinó, els *Recuerdos y bellezas de España*, de Pau Pi-ferrer?), però va topat amb problemes, entre d'altres, això del català, massa difícil d'integrar des del model francès, que consistia a falsificar les realitats locals per fer-les innòcues. Només va saber veure, de Catalunya, la «masia» i la «laboriosidad del pueblo catalán», aquesta que ens proporciona ministres d'indústria. I així estem. Encara.

A Catalunya, ja des del segle XIX però sobretot en els primers anys del segle XX –i la «Biblioteca Popular de L'Avenç» ho demostra a bastament– aquest esforç va ser constant i va incloure de manera explícita les terres valencianes i mallorquines. Fins i tot van aparèixer corrents lite-

raris que es definien en termes geogràfics: l'«escola empordanesa», el «vigatanisme», l'«Escola d'Olot», l'«escola mallorquina», etc. La *Il·lustració Catalana*, de Francesc Matheu, va convertir aquesta connexió entre literatura i territori en un dels seus eixos ideològics: cada contrada catalana havia de tenir un escriptor que la representés «dignament amb totes ses varietats locals i amb tota sa naturalesa característica».

L'*Àlbum general y Artístich de Catalunya* en va ser el producte directe. Recordem que encara en els anys trenta es va celebrar l'aparició de Sebastià Juan Arbó perquè era de les Terres de l'Ebre i, fa quatre dies, incorporàvem de ple, amb Artur Quintana i Jesús Moncada, la Franja

de Ponent a la literatura nostrada. Potser l'Àlbum de la *Il·lustració Catalana* és l'antecedent més clar, pel que fa a la intenció (bé que el model que al·leguen els coordinadors sigui *The Atlas of Literature*, de Malcolm Bradbury), d'aquest *Atlas literari de les terres de Girona. Segles XIX i XX*, que, amb la coordinació de Narcís-Jordi Aragó i Mariàngela Vilallonga, ha publicat la Diputació de Girona. Dividit el territori «provincial» en comarques «naturals» (la «menys inadequada», en diuen els coordinadors) que han trencat, quan ha calgut, per incloure terres d'administració francesa o d'altres «províncies», cada redactor s'ha fet càrrec d'una comarca i, sobre un esquema general, ha tingut una certa llibertat per anar enfilant citacions i més citacions o simplement, bastir un discurs més o menys històric o descriptiu sobre citacions literàries.

Els textos són força diferents els uns dels altres perquè hi ha qui bàsicament es posa al servei de la literatura d'altri; qui s'hi rebel·la i se'n queixa o discuteix; qui veu a través dels escrits allò que ja s'havia prefixat; o qui, amb més càrrega crítica, apunta interpretacions que ens hauria agradat de veure una mica més generalitzades: fins a quin punt la literatura, l'art, ha construït la nostra mirada, ha bastit («descriuint-lo») el nostre entorn? Però la voluntat d'exhaustivitat, tant geogràfica (cada petita contrada ha de tenir el seu text) com literària (tothom qui ha escrit sobre pedres i camps gironins, excepte si no agrada el que ha escrit, hi ha de ser representat) dilueix massa l'anàlisi crítica d'aquesta relació productiva entre literatura i territori.

I, tanmateix, ningú no pot negar que aquesta exhaustivitat és la gran riquesa del volum, que contrasta potser amb la seva voluntat divulgativa perquè, des d'aquest punt de vista, és massa prolix i massa sovint la qualitat literària (tant del contenidor com del contingut) se'n ressenteix. Però es tracta que tothom i tot hi surti representat, en un procés que a altres països ha estat molt productiu: l'explotació del patrimoni literari per a promoure el turisme interior. I aquest és un punt que la Diputació de les Comarques de Girona, per dir-ho eufemísticament, no podia deixar d'apuntar-se en el currículum de la seva activitat cultural.

Però això no treu interès al llibre, convertit en una mena d'antologia completa –un punt acrítica, amb comentaris informals, curiositats i informacions volanderes– d'escriptors de les terres gironines o que han escrit o s'han relacionat amb elles (els uns són garantia dels altres). Per sobre de tots, Josep Pla. I amb un seguit d'imatges fotogràfiques, de reproduccions de pintures, de retrats d'escriptors i personatges, excel·lents. I, també, de portades de llibres (potser l'aspecte menys acurat).

Els índexs, el toponímic i l'onomàstic, complets, al servei de la funció de guia turística i cultural que vol ser el llibre. Un llibre al qual cal donar la benvinguda perquè reconstrueix les simbolitzacions sense les quals, ai las!, difícilment podríem comprendre'ns ni mirar un paisatge.

Jordi Castellanos

Universitat Autònoma de Barcelona